

Birinci Dünya Savaşı Üzerine Panoramik **Bir İnceleme**

Birinci Dünya Savaşı sürecine giden yolu birçok tarihsel noktadan başlatmak mümkündür. Bu savaşın büyük bir Almanya faktörü olduğundan dolayı, tarihsel olarak Kutsal Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden itibaren savaşın sebeplerini irdelemek en doğrusu olacaktır. [Otuz Yıl Savaşları ve Vestfalya Barışı](#) ile birlikte 1648 yılında Kutsal Roma İmparatorluğu büyük bir yıkıma uğradı ve çöküşü kesinleşti. Almanya bölgesindeki topraklar, küçük devletler şeklinde ademi merkezîyet çerçevesinde siyasal ve ekonomik olarak zayıfladı. Zayıflayan Habsburgların karşısında ise güçlenen bir Bourbonlar vardı. Bu denge ancak Bismarck Almanya'sı ile tersine dönecektir.

Büyük Savaş Öncesi Avrupa

Avrupa Uyumu Döneminin Çöküşü ve Savaşın Temel Nedenleri

1815 Viyana Kongresi'nden beri süren Avrupa uyumu (Avrupa ahengi) sistemi, kıtaya kısmı bir barış getirmişti fakat bu süreç yeni dünyanın dinamikleriyle uyumlu değildi. Bu uyumsuzluktan dolayıdır ki Avrupa uyumu kendisini uzunca süre koruyamayacak ve çökecekti. Çünkü bu sistemin kurucuları (en başta Klemens von Metternich), oldukça zeki politikacılar olmalarının yanında milliyetçilik ve ulusçuluk akımlarını fazla hafife almışlar ve bu akımların zoraki bir şekilde bastırılıp eritilebileceğini düşünmüşlerdir. Fakat öyle olmayacağı çok açıktı çünkü bütün bir dünya Büyük Fransız Devrimi'nden beri kaynamaktaydı. Her ne kadar Metternich ve onun gibiler, bir daha Fransız İhtilalini yaşamamak için bu düzeni kurmuş olsalar bile bu kurdukları düzenin milliyetçiliğe karşı yenileceği, tarihi sürecin açık noktalarından birisi olarak görülmektedir. 1830, 1848 İhtilalleri ve Almanya ile İtalya'nın siyasi bağımsızlıklarını ilan etmeleriyle birlikte Avrupa uyumu sistemi çökmüştür.

Birinci Dünya Savaşı'nın nedenleri veya ortaya çıkış sebepleri bütün tarihçiler tarafından ihtilafli bir şekilde tartışılmıştır. Sömürgecilik ve onun ileri boyutu olan emperyalizm, Birinci Dünya Savaşı'nın en önemli sebeplerinden bir tanesidir. Siyasi birliğini tamamlayan Almanya ve İtalya, sömürgecilik yarışında geri kalmıştı ve hammadde ihtiyaçlarından yoksun bir haldeydi. Bundan dolayı İngiltere ve Fransa'nın yaptığı gibi onlar da sömürülecek toprak arıyordu. Dünya genelinde ise sömürgelerin sınırları kesişmeye başlamış ve çatışmalar Avrupa siyasetini derinden etkilemişti. Bir başka açıdan ise tarihi Alman-Fransız düşmanlığı, Birinci

Dünya Savaşı'nın çıkmasında önemli bir rol oynamış ve hatta İkinci Dünya Savaşı'nın da temel sebeplerinden olmuştur. Ayrıca Balkanlarda Rusya ve Avusturya-Macaristan rekabetinin yanında, bu bölgelerdeki milliyetçilik akımının getirdiği bağımsızlık politikaları da bölgenin karışmasına yol açacak ve silahlanmanın önü açılacaktır.

Şansölye Bismarck Dönemi ve Onun ardından II. Wilhelm'in Yayılmacı Politikası

Alman Şansölye Otto Von Bismarck

Metternich'in 1815 Viyana kongresiyle birlikte oluşturduğu Avrupa uyumu düzeni, Almanya'yı bölünmüş bir şekilde bırakmıştı. Metternich, Alman idealini gerçekleştirebilirdi fakat bu zeki diplomat – *ironik bir şekilde*- milliyetçi akımlara karşı en büyük düşmanlardan birisiydi. Bunun üzerine bu ideali Prusya üstlenecek ve Otto von Bismarck yürütecektir.

Zeki siyasetçi Bismarck, önce Avusturya ile birlikte Elbe Dükalığı'na saldırdı. Bundan sonra Avusturya'yı yenmek istediği için Fransa ile bir antlaşma imzalayarak Prusya'nın Avusturya ile yapacağı bir savaşta tarafsız kalacağına dair teminat aldı. Fransa konusunda kendini güvenceye alan Bismarck, bunun üzerine Avusturya'ya saldırdı ve büyük başarılar elde etti. Avusturya zaferi ile birlikte Alman idealini kurmak için karşısındaki en önemli engeli kaldırmış oluyordu. Başkente kadar girmesine

rağmen Viyana'yı yıkmadı. Çünkü biliyordu ki ileride ona destek olabilecek yegane devlet yine Avusturya olacaktı. Lakin isteseydi bu iki ülkeyi birleştirip Büyük Almanya'yı kurabilirdi fakat Bismarck, Avusturyalı Almanları besbelli ki kendi Büyük Almanya'sında istememişti.

Fransa ise bu aşamadan sonra Prusya'nın hızlı bir şekilde askeri ve ekonomik gelişiminden rahatsız oldu ve bu rahatsızlığını göstermeye başladı. Bundan dolayı Fransa ile Prusya devletlerinin arası gerilecek ve ünlü Fransız-Prusya savaşıyla birlikte Fransızlar ağır bir yenilgi alacaklardır. Böylece 1871'de Versay (Versailles) Sarayı'nda Alman İmparatorluğu'nun kurulduğu tüm dünyaya ilan edilecektir. Yine bu tarihte Fransa ile Almanya arasında Frankfurt Barışı imzalanacak ve meşhur Alsas-Loren (Alsace-Lorraine) bölgesi Almanya'ya verilecektir. İşte bu toprak parçası, tarihsel Almanya-Fransa düşmanlığının da en simgesel bölgelerinden olacaktır. Bismarck ne kadar da zeki bir politika izlemiş değil mi? Her zaman tek cephede savaşmış ve ikili cephe oluşturmamıştır. İşte bu, Almanya'nın tarihteki klasik askeri politikasıdır ve bu yüzden hiçbir zaman çift tarafta cephe oluşturmaz. Bu tarihi jeopolitik misyonunu yerine getirmekten vazgeçecek olan Hitler ise tarihsel Alman politikasını hiçe sayarak çift taraflı cepheyi kendisi açacaktır. Bunun sonucunda ise büyük bir yenilgiye uğrayacaktır.

İnsanlığı Birinci Dünya Savaşı'na Sürükleyen Krizler

II. Wilhelm'in gelişi ve Bismarck'ın şansölyelikten çekilişiyle birlikte doğal olarak Bismarck'ın Avrupa'daki denge üzerine kurulu antlaşmaları da sekteye uğramaya başladı. Rusya bu dengenin bozulduğunu fark ettiği için Fransa ile yakınlaşma sürecine girmiş oldu. Fransa ise sömürgelerindeki problemleri çözmek için İngiltere ile antlaşmalar imzlayacaktı. İşte bu antlaşmalar silsilesi de Üçlü İtilaf blokunun oluşmasına ve bu blokun ufukta belirmesine yol açan önemli etkenlerden bir tanesidir. En son Rusya ile İngiltere de antlaşacak ve İtilaf Devletleri (Triple Entente) bloku da somut olarak doğmuş olacaktır.

Dünya, Birinci Dünya Savaşı'na doğru giderken, sömürgelerde de bir takım krizler yaşanıyordu. Bu krizlerden en ünlüsü Fas krizidir. Fas(Morocco), Avrupa devletleri için çok önemli stratejik bir coğrafi bölgeyi temsil ediyordu.

Fransa, kendi sömürgesi olan Cezayir'in(Algeria) batı sınırı güvenliği için; İspanya, Kanarya Adaları'nın doğu sınırı güvenliği için; İngiltere, Akdeniz'e güvenli bir şekilde girebilmesinin devamlılığını sağlamak için; Almanya ve İtalya ise Fas bölgesindeki ticari ve jeopolitik kazanımlar sağlayabilmek için Fas bölgesini ciddiye alıyorlardı. Almanya'nın Fas'ta uygulayacağı destekleme politikası Fransa'yı kızdıracak ve iki ülkenin ilişkileri gerilecekti. Birinci Fas Krizi, Algeciras Konferansı ile çözüme ulaştırıldı. Fakat bu kriz, sonuç itibari ile Üçlü İtilaf ve Üçü İttifak blokları arasındaki uçurumu genişleten faktörlerden biri olmuş oldu. Daha sonra İkinci Fas Krizi yani Agadir Krizi ortaya çıkacak, Almanya İmparatorluğu, Fransa ve İngiltere ile karşı karşıya gelecek ve böylelikle bloklar arasındaki uçurum biraz daha genişleyecek, biraz daha derinleşecek ve Birinci Dünya Savaşı dillendirilmeye başlanacaktır. Fas Krizi ile birlikte Almanya'nın korktuğu "*Entente Cordiale*" yani İngiltere-Fransa yakınlığı derinden pekişmiştir.

Diğer tarafta hukuken Osmanlı'ya bağlı olan Bosna-Hersek bölgesi, Avusturya-Macaristan tarafından resmen ilhak edilmişti. Bundan bir gün sonra Bulgaristan, bağımsızlığını ilan edecek ve bu olaylar çok büyük bir krize yol açacaktır. Rusya ile Avusturya-Macaristan arasında büyük bir anlaşmazlık doğmuştu. Sırbistan kendi toprağı saydığı Bosna Hersek'in ilhakından dolayı savaş durumuna geçti. Almanya da Avusturya-Macaristan'a destek vereceğini açıkladı. Bu bölge böylece büyük bir savaşın eşiğine gelmiş oldu. Ama daha sonra Almanya'nın açık desteğinden ötürü Rusya geri adım atacak ve Bosna Hersek'in Avusturya-Macaristan tarafından ilhakı herkes tarafınca kabul edilecektir.

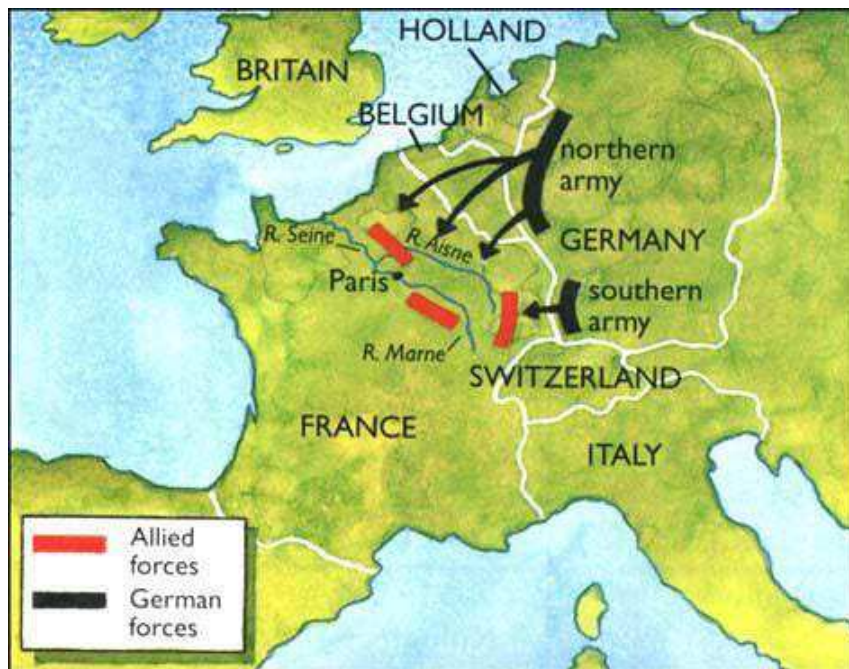
Ayrıca Balkanlar da 1789 Büyük Fransız İhtilali'nden beri kaynıyordu; Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Romanya'nın bağımsızlığı bölgeyi karışıklığa sürüklemiş bir durumdayken, 1908 yılında Bulgaristan'ın da bağımsızlığı ile birlikte Osmanlı Devleti'ne karşı büyük bir cephe oluşmuş oldu. Fakat Balkanlar'daki ülkelerin kendi aralarında da büyük ihtilafları vardı ve toprak anlaşmazlıkları çok büyük bir sorun oluşturuyordu. Ancak, bu anlaşmazlıkları ilk etapta görmezden gelerek öncelikli hedefleri olan Osmanlı İmparatorluğu'na karşı birlikte hareket ettiler. Rusya, bölgedeki ülkeleri destekledi. Lakin İngiltere ise olaylara aynı açıdan bakmıyordu. İngiliz hükümeti, sahip olduğu sömürgelerde bulunan Müslümanlardan gelecek

bir tepkiden korktuğundan dolayıdır ki Balkanlar bölgesindeki statükonun korunmasından yana bir tavır sergiledi.

Fakat bu şartlar dahilinde, 1912 yılında Karadağ'ın Osmanlı'ya savaş açması sonucu Balkan Savaşı başlamış oldu. Sırbistan önemli yerleri ele geçirdi, Arnavutluk bağımsızlığını ilan etti, Osmanlı; jeopolitik önemi bir tarafa bırakır isek, tarihsel ve kültürel önemi büyük olan çok önemli merkezlerini kaybederek büyük bir yenilgiye uğradı. Düşününüz ki Osmanlı Devleti Edirne'yi kaybetti ve düşman Çatalca sınırına ulaştı. İstanbul'a girilmesi an meselesiydi. Fakat belirtildiği üzere Balkan devletlerinin kendi aralarındaki anlaşmazlıklarını fırsat bilen Osmanlı Devleti, İkinci Balkan Savaşı'nda Edirne'yi geri almayı başaracak ve hatta bu başarı Enver Paşa'ya "Edirne Fatih" unvanını kazandıracaktır.

Almanya'nın Garip Stratejisi: Schlieffen Planı

Bu bloklama içerisinde devletler çeşitli planlar ve savunma stratejileri oluşturdular. İşte bu stratejilerden en ünlüsü [Schlieffen Planı](#)'dır. Bu plan, çıkacak bir savaşta Almanya'nın Fransa ve Rusya'ya nasıl yeneceğine dair stratejiler içeriyordu. Bu plana göre, Rusya, 6 hafta içerisinde seferberliğini tamamlayana kadar Alman orduları Fransa'ya girecek, Paris'i ele geçirecek, Verdun bölgesini Kuzey tarafından çevirecek ve Fransa'yı savaş dışı bırakıp tüm ordularını Rusya'ya döndürecek. Plana göre Alman orduları, Belçika'nın Flander düzlükleri üzerinden Fransa'ya geçecekti. Komik ve tarihi realitelerden uzak bir plandı. Çünkü bu plan, Britanya'nın savaşa girmeyeceği senaryosuna göre kurulmuştu. Buradaki saçmalık ise Belçika gibi bir Benelüks ülkesinin işgal edildiği tarihi olguların hepsinde Büyük Britanya'nın savaşa girdiği gerçeğidir. Çünkü Benelüks ülkelerinin güvenliğinin temini, Büyük Britanya'nın klasik tarihsel stratejisidir. Ayrıca Almanya'nın bu askeri planının yanında; Fransa, İngiltere ve Rusya gibi devletler de Birinci Dünya Savaşı'nın yaklaşmasıyla birlikte ordularını büyütmiş, tersanelerini geliştirmiş ve ekonomilerinin çoğunu savaş teknolojilerine ayırmışlardı.

Büyük Savaş'a Giden Yolda Bardağı Taşıran Son Damla ve Domino Etkisi

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu veliahtı Franz Ferdinand'ın 1914 yılında Saray Bosna'da öldürülmesiyle I. Dünya Savaşı resmi olarak çıkmış oldu. Fakat Oral Sander'in de dediği gibi: *"Devlet adamlarına suikast, Avrupa tarihinin geleneğinde vardır. Eğer her suikastten sonra savaş çıksaydı, Avrupa tarihinde başka bir olay yazma olanağı bulunmazdı."* Yani bu sadece bardağı taşıran bir damla olabilir. Esas olan gerçek nedenlerdir ve bu nedenler zor çözümlenebildiği içindir ki Birinci Dünya Savaşı'nın nedenleri konusunda tarihçiler arasında bitmek bilmeyen bir tartışma süregelmektedir.

Aslına bakarsanız bu suikastin saçmalığı da bu olayı özetler niteliktedir. Bir Sırp olan Gavrilo Princip, öncelikle Franz Ferdinand'ın arabasına el bombası atmış fakat bomba arkada patlamıştı. Bu olay sadece şoförün yaralanmasına sebep olmuştu. Valinin konutuna gelen Ferdinand, *"Yani ziyaretçilerinizi böyle, bombalarla mı karşılıyorsunuz?"* şeklinde bağırıyordu. Konutta idarecileri cezalandırdıktan sonra eşiyile birlikte yaralı şoförünü ziyaret etmek için hastaneye gitmek istedi. Arşidükün yeni şoförü hastaneye giderken yanlış bir yola saptı ve girdiği sokaktan çıkarken, daha önce suikaste yeltenen kişinin yani Princip'in tam önünde durdu. Katil ise, doğal olarak, ikinci fırsatı kaçırmadı.

Arşidük Franz Ferdinand'ın Saray Bosna'da öldürülmesi

Sonuçta, 28 Haziran 1914'te Franz Ferdinand'ın öldürülmesiyle birlikte Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Sırbistan'a kabul edilmesi pek de mümkün olmayan bir ultimatoma verecekti. Fakat Sırbistan bu ultimatoma genel hatlarıyla kabul edip egemenlikle ilgili birkaç noktada uzlaşılması gerektiğini söyledi. Bunu beğenmeyen Avusturya ise kısmi seferberlik ilan edip Sırbistan'a savaş açtı. Avusturya'nın ultimatoma geri dönülemez bir reaksiyonu başlatmış

oldu. Bir devletin seferberlik ilan etmesi bütün ülkeleri etkiliyordu. Çünkü Avrupa, yıllardır yaptığı karmaşık antlaşmalar yumağında hep başka ülkelerin savaş durumuna göre konumlandırılıyordu. Yani bir ülkenin seferberlik ilan etmesi –ki bu savaş ilanı ile eşdeğerdi– bütün antlaşmalar zincirini tetikleyebiliyor ve Avrupa’yı büyük bir karmaşıklığa sürüklemeye yol açabiliyordu. Avusturya’nın Sırbistan’a ultimatomu ve seferberlik ilanı ile birlikte, kendisini Sırbistan’a yakın hissedenden Rusya da seferberlik ilan etti. Rusya’nın seferberlik ilanı ile sonucu ise Almanya, Rusya’dan seferberliği durdurmasını istedi fakat olumlu yanıt alamadı. Bundan dolayı Almanya, 1 Ağustosta Rusya’ya ve 3 Ağustosta Fransa’ya savaş ilan edecek ve Schlieffen Planı’nı başlatacaktır.

Taraflar Kendini Birinci Dünya Savaşı İçinde Buluyor

Schlieffen Planı’nın Başarısızlığı ve Belçika Direnişi

Schlieffen Planı gereğince ordusunu Belçika’ya sokan Almanya, büyük bir direnişle karşılaştı. Plana göre 6 hafta içerisinde Fransa’yı düşürmesi gerekirken, 24 saat içerisinde Alman ordusu Belçika’nın Liege şehrinde durduruldu. Kayser II. Wilhelm’in ordusu, Liege şehrini ancak 12 gün sonra düşürebilecektir. Zamanla yarışan Almanya’nın bu başarısızlığı ise Büyük Britanya’nın kıta Avrupası’na ordusunu çıkartabilmesi ve Fransa’ya askeri desteğini iletebilmesi için gerekli vakti sağlamıştı. Bunun üzerine bu planın 6 haftada tamamlanamayacağını anlayan Almanya ise doğrudan Paris’e girmeye çalışacak fakat Marne Muharebesi’nde büyük bir direnişle karşılaşacaktır. Bu direnişten sonra Schlieffen Planı’nın başarısızlığı ortaya çıkmıştır ve Almanya en çok korktuğu şeye yani çift cephede savaşa maruz kalmıştır.

Osmanlı-Almanya Yakınlaşması

1878 yılında Mısır’ın güvenliğini Kıbrıs ile sağlamaya başlayan İngiltere, Osmanlı Devleti’ni koruyucu politikasından vazgeçmişti. Bu siyasetini bırakmasıyla birlikte; Osmanlı Devleti, Alman İmparatorluğu ile yakınlaşmaya başlamıştı. Yönetimdeki İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Savaş Bakanı Enver Paşa’ya göre Almanya, *Harb-i Umumi*’yi kazanacaktı. Ayrıca Almanlar, Osmanlı İmparatorluğu’nu Rusya’ya karşı kışkırtıyor ve *Pantürkist* hareketi destekliyordu. Bu koşullarla birlikte doğal olarak Türkler Almanlar ile yakınlaştılar.

Üstelik Avusturya, Sırbistan’ın başkenti Belgrad’ı ancak 3 ay içerisinde alabilmiş ve 2 hafta içinde tekrar kaybetmişti. Bunun üzerine Almanya, doğuda Avusturya’ya güvenemeyeceğini fark etti ve böylelikle batıdan İngiltere ve Fransa Devleti, doğudan ise Rusya ile uğraşmak zorunda kalacağını anlamış oldu. Almanya bu şartlar altında, cephe yükünü hafifletmek için Osmanlı’yı kullanacaktır.

Sonradan Savaşa Katılan Japonya, Bulgaristan, İtalya ve Birinci Dünya Savaşı'nda Tarafsız Ülkeler

İngiltere ile ittifak kurmuş olan Japonya da savaşa girip büyük bir güce dönüşmek istediğinden dolayı Almanya'ya ultimatoma verdi. İstedığı cevabı alamayınca Almanya'nın sömürgelerini işgal edip özellikle Çin'de önemli başarılar elde etti. Fakat Avrupa savaşında herhangi bir rol oynamadı.

Balkanlarda Rus egemenliğine karşı olan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun politikası, Ayestefanos Bulgaristan'ını kurmak isteyen Bulgaristan'ın işine geldiğinden dolayı Avusturya ile Bulgaristan'ın arası yakınlaşmıştı. Bu ittifak doğal olarak Almanya tarafından da desteklenince, 1914 yılında Bulgaristan da Üçlü İttifak'a katılmıştır.

İtalya, I. Dünya Savaşı'nın başında İttifak Blok'undaymış gibi görünmesine rağmen ilerleyen süreçte tarafsızlığını ilan edecek ve daha sonraları İtilaf grubuna dahil olacaktır. 1915 yılına gelindiğinde ise Osmanlı, Avusturya-Macaristan ve Alman İmparatorluğu'na karşı savaş açacaktır. İtalya'nın saf değiştirmesi, fazla denge bozucu rol üstlenemedi. Çünkü, İttifak Devletleri blokuna da Bulgaristan katılmış ve iki taraf için de bir denge kurulmuştu.

Ayrıca Ağustos 1916 yılında Romanya ve Haziran 1917 yılında da Yunanistan savaşa girecekti.

İspanya, İsviçre, Hollanda, Norveç, İsveç, Danimarka ülkeleri ise I. Dünya Savaşı'nda tarafsız kalıp hiçbir şeye karışmadılar. Böylece savaşın sonuna zenginleşerek çıktılar.

Rusya'nın Saldırı Gücünü Kaybetmesi ve Batı Avrupa'da Sonuçsuz Savaşlar

Rusya, seferberliğini hızlıca tamamladıktan sonra Almanya'nın üzerine yürüdü. Fakat Almanlar Tannenberg Muharebesi'nde büyük bir zafer kazandılar. Böylece Rusya, saldırı gücünü kaybetmiş oldu ve savunmaya geçmek zorunda kaldı. İşte bu güçten mahrum kalan Rusya'ya İngiltere ve Fransa yardım etmek isteyecek ve 1915 yılında bu yardım için Çanakkale Boğazı'nı kullanacaklardır. Britanya Donanma Bakanı Winston Churchill'e göre bu saldırıyla birlikte Üçlü İttifak'ın "yumuşak karnına" darbe vurulacaktı. Fakat zamanının en üst düzey askeri teknolojileriyle donanmış ve sömürgelerindeki askeri güçleri de kendi savaş gücüne katmış

İttifak Devletleri'nin Çanakkale Savaşı ile Rusya'ya yardım planı

bu iki Avrupa devleti, Rusya'ya yardım yetiştirmek amacıyla giriştiği bu savaşta, hiç hesaplayamadığı bir Türk direnişisiyle karşılaşacak ve büyük bir hezimete uğrayacaktır.

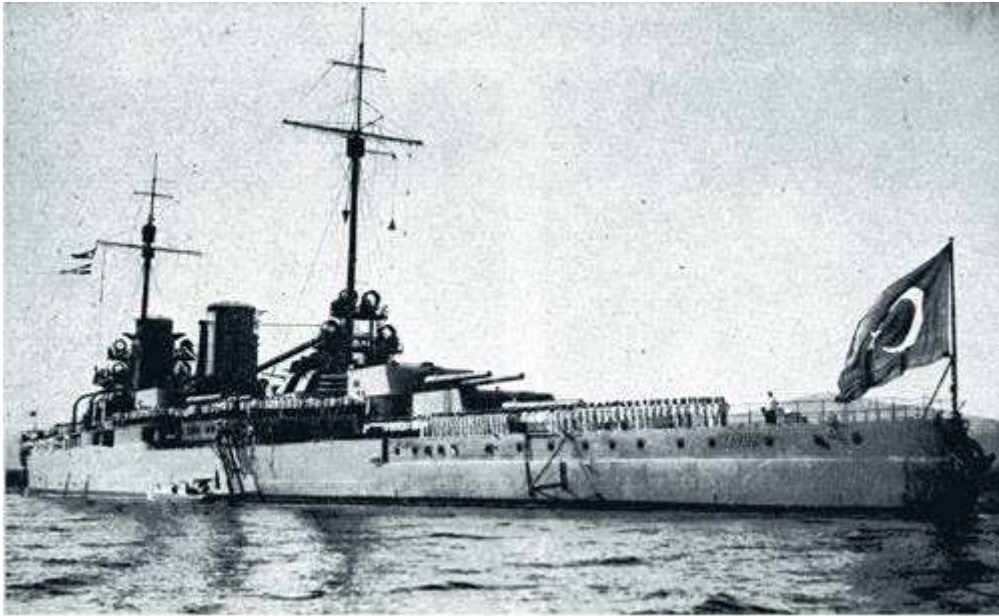
Avusturya ve Rusya arasında da kanlı çatışmalar yaşandı fakat kesin bir sonuca iki taraf da ulaşamadı. Savaşın ilk yılı biterken, kimse beklediğini bulamamıştı. Birinci Dünya Savaşı'nda tarihler 1915 yılını gösteriyorken Batı Avrupa'da Manş Denizi ile İsviçre sınırı arasındaki hat üzerinde çok kanlı çarpışmalar gerçekleşiyordu. Yüzbinlerce insan öldü fakat hiçbir taraf net bir sonuç elde edemedi. Bu savaşlarda; zeplin, denizaltı, tank, klor ve hardal gazı kullanıldı. Bu zehirli gazlar o kadar korkunç etkiler yaratmıştı ki 1925 Cenevre Protokolü ile savaşta kullanılmaları yasaklanacaktır. Fakat bu protokolün işe yaramadığı gerçeği daha sonraları (mesela II. Dünya Savaşı'nda) açıkça ortaya çıkacaktı.

Osmanlı Devleti Savaşa Sürükleniyor

Avusturya-Macaristan ve Almanya, Rusya üzerinde zaferler kazandılar. Almanya, iki cepheli savaş durumundan dolayı, Osmanlı Devleti'ni savaşa sokmak ve kendi cephe yükünü hafifletmek istiyordu. Böyle bir siyasetin sonucunda Alman Deniz Kuvvetleri filosundan ağır kruvazör Goeben ve hafif kruvazör Breslau, General Wilhelm Souchon komutasında İstanbul'a doğru yola koyuldu. Gemilerin Türk boğazlarından geçmesi savaş hukukuna aykırı olsa da Enver Paşa'nın gizli izni ile bu gemiler öncelikle Akdeniz'deki İngiliz filosundan kaçarak Çanakkale Boğazı'nı geçti ve Marmara Denizi'ne girerek İstanbul Boğazı'na geldi. Alman

gemilerini takip eden Büyük Britanya filosu İstanbul Boğazı'nı abluka altına aldı. Bunun üzerine Osmanlı Devleti bu iki gemiyi satın alarak Yavuz ve Midilli adıyla kendi donanmasına kattı ve Wilhelm Souchon'u Osmanlı donanmasının başına getirdi. Almanya'nın generali, işte bu şekilde Osmanlı'nın bahriye kuvvetlerine en tepeden erişmiş oluyordu.

Souchon'un komutasında ve Enver Paşa'nın bilgisi dahilinde Midilli ve Yavuz kruvazörleri, takvim yaprakları 29 Ekim 1914 yılını gösterirken Sivastopol ile Odessa'yı top ateşine tutacaktı. Bu saldırı ile birlikte Osmanlı Devleti resmen Birinci Dünya Savaşı'na girdi ve bu hareket Osmanlı devleti için sonun başlangıcı olmuş oldu. Kafkasya, Doğu Anadolu, Irak, Kanal, Galiçya Cepheleri açılacak(ki bu cephelerin açılmasıyla birlikte Almanya ve Avusturya'nın savaş yükü azalmış oluyordu); Osmanlı İmparatorluğu yıpranacak ve bu savaşın sonucunda ömrünü tamamlayacaktır. Ayrıca; Londra Antlaşması, [Sykes-Picot Antlaşması](#), Balfour Deklarasyonu, Saint Jean de Maurienne Antlaşması gibi gizli antlaşmalarla birlikte Osmanlı İmparatorluğu çeşitli ülkeler arasında gizlice paylaşılacaktır.

6. Yavuz flying the Turkish ensign

Sonuçsuz Muharebeler ve Savaşın Devamı

1916 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın en kanlı muharebesi yani Verdun Savaşı gerçekleşti. Fransızlara ait Verdun Kalesi'ni ele geçirmeye çalışan Almanya Devleti, 1916 Şubatında saldırıya başladı. Fakat Fransızlar büyük bir savunma yaptılar. Toplamda 700 bine yakın insan hayatını kaybetti. Bu savaşta ilk defa gerçek bir savaş uçağı Almanlar tarafından kullanıldı. Savaşın bu yılında hiçbir ülke kesin sonuç alamamasının yanında büyük zayıflık verdi. Ruslar Avusturya'ya saldırdılar fakat başarılı olmadılar. Rusya'da bir milyona yakın insan hayatını kaybetti ve mevcut baskıcı rejime karşı duyulan öfke kat be kat arttı. Romanya itilaf devletlerinin safında savaşa girme kararı aldı fakat fazla bir etki yaratamadı.

İttifak devletlerinin orduları yorulmuştu ve sürekli kaybediyorlardı. Ayrıca Rusya'da halkın dillendirdiği sosyalist sloganlar Almanya'yı da etkiliyor ve Alman halkında savaşa karşı yavaş yavaş belirgin bir tepki oluşmaya başlıyordu. İngiltere'nin deniz ablukası altında olan Almanya'nın –ki aynı ablukayı Napoleon Fransa'sı da yaşamıştı- hammaddeleri tükeniyordu. Almanya ise bunun altında eziliyordu fakat ablukayı aşmak için “*unterseeboot*” yani denizaltı gücünü kullanıyordu.

Çarlık Rejimi Çöküyor

19. yüzyıldan beri süregelen sınıf çatışmaları, güçlenen sosyalist hareketler, Japonya'ya karşı büyük bir yenilgi(1905 ayaklanması), milyonlarca askerin ölümü, Çanakkale cephesinde Türklerin başarılı olması gibi nedenlerden ötürü Rusya'da devrime giden süreç hızlandı. 1917 yılında Lvov'un önderliğinde Çarlık yönetimi sonlandırılmış ve geçici bir koalisyon hükümeti kurulmuştu. Fakat bu koalisyon kesinlikle Rus halkını anlayabilmiş değildi. Halk açtı ve yemek istiyordu. Yeni hükümet ise barış yapması gerekirken savaşa devam kararı aldı ve cephelerde yeni girişimlerde bulundu. Barış ortamını sağlayamayan bu hükümet, dolaylı olarak Bolşeviklerin güçlenmesine yol açmış oldu.

Bunun üzerine Lenin önderliğindeki Bolşevikler kolaylıkla iktidara geldiler. Bolşevikler ilk iş olarak barış işlerine girecek ve büyük toprak tavizleri verecekleri olan Brest-Litovsk ve Bükreş antlaşmalarıyla savaştan çekilecektir. Fakat Rusya'nın savaştan çekilmesi İttifak devletlerine büyük bir kazanç sağlamadı çünkü Amerika Birleşik Devletleri, İtilaf bloku tarafında savaşa girecekti.

Atlantikten Avrupaya Büyük Bir Müdahale ve Sonun Başlangıcı

Amerika Birleşik Devletleri Savaşa Giriyor

Almanya'nın denizlerde Fransa ve özellikle İngiltere filolarına karşı başlattığı denizaltı hareketleri, ABD'nin ticaretini olumsuz yönde etkiliyordu. Ayrıca Almanya, ABD'nin sivil ticaret gemilerini de batırarak Amerika toplumunun tepkisini çekmeye başlamıştı. Fakat en büyük infial, Alman Dışişleri Bakanı'nın Meksika ve Japonya'yı ABD'ye karşı saldırmaya kışkırttığına dair şifreli görüşmelerinin İngiliz istihbaratı tarafından çözülüp ABD'ye iletilmesiyle oluştu. Bu, Monroe Doktrini ile birlikte Avrupa kıtasına dokunmama politikası izleyen ABD'nin ve kamuoyunun düşüncesini tamamen değiştirdi. Bunun üzerine Amerikan Kongresi, Almanya'ya savaş ilan etti. ABD'nin savaşa girmesi Birinci Dünya Savaşı'na büyük bir şekilde etki etmiştir. Artık İtilaf devletleri, arkasına büyük bir güç almış bulunuyordu. Fakat Woodrow Wilson'ın idealist ilkeleri ve savaş sonrasına dair kurgularını hiçbir emperyalist Avrupa ülkesi benimsemeyecektir.

Woodrow Wilson Amerikan Kongresinde Savaş Kararını Açıklarken

İttifak Devletlerinin Kesin Çöküşü

Birinci Dünya Savaşı'nın son yılına gelindiğinde İtilaf devletleri, ABD'nin savaşa katılmasının etkilerini hissediyorlardı. Almanya, son bir çırpınış olarak, Rusya'nın savaştan çekilmesiyle birlikte askeri birliklerini batıya kaydıracak ve Fransa'yı ele geçirmeye çalışacaktı. Kaiserschlacht Harekatı, Michael Operasyonu, St. George Operasyonu gibi askeri atımlarda bulunmasına rağmen bu savaşların hepsinde Fransa ile Büyük Britanya, Almanları püskürtecektir.

Son çırpınışlarıyla birlikte İttifak devletleri büyük yenilgiler aldılar. Sırasıyla: Selanik Ateşkes Antlaşması ile Bulgaristan, Mondros Ateşkes Antlaşması ile Osmanlı, Villa Giusti Ateşkes Antlaşması ile Avusturya-Macaristan ve en son olarak Rethondes Ateşkes Antlaşması ile Almanya teslim oldu.

Birinci Dünya Savaşı Sonucunda Ortaya Çıkan Tablo

Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle birlikte Avrupa'daki ekonomik ve sosyal çöküş daha berrak bir şekilde görülmeye başlandı. İşsizlik sorunu birden patladı ve diğer alanlarda çöküşün yanında savaş teknolojileri gelişti. Avrupa büyük bir borçlanma içine girerek çöküşe sürüklendi. Kapitalizm gelişerek dönüştü ve devletler daha fazla ticarete karışmaya başladılar. Enflasyon büyük değerlere ulaştı ve tüm halkın refah seviyesi düştü. Dünya, Avrupa merkezinden kutuplara kaymış, Amerika ile Asya-Uzakdoğu (Çin, Hindistan, Japonya) devletleri bu savaştan faydalanarak çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın bitişiyle birlikte milliyetçi akımların yanı sıra ırkçı akımların da güçlendiği görüldü. Milletlerin kendi kaderini tayin hakkı(self determinasyon) gibi kavramlar ortaya çıktı. Aile yapısı alt üst oldu ve birçok ulus gelecek neslini kaybetti.

Paris Barış Antlaşmaları'nda Almanya, meşhur Versay (Versailles) Barış Antlaşması'na, Avusturya St. Germain Barış Antlaşması'na, Bulgaristan Neuilly antlaşmasına, Macaristan Trianon Barış Antlaşması'na, Osmanlı ise bunların hepsinden daha ağır hükümler içeren Sevres Barış Antlaşması'na imza atmak zorunda kaldı.

Bu antlaşmalarla birlikte, kaybeden ülkelere çok ağır yükler yüklendi. Birçok ülkenin sınırı değişti ve bazıları deniz sınırı elde etti. İttifak blokundaki ülkelere ödenmesi mümkün olmayacak miktarlarda borçlar yüklendi. Paris Barış Antlaşmaları bir dengeden daha çok bir intikam gibiydi. Fakat tarihi süreç göstermektedir ki ülkelerin politikaları sonucunda yapacakları her hareketin bir sonucu ve tepkisi olacaktır. En sonunda, taraflar ve ülkeler ise belirli bir dengeye ulaşacaklardır.

Birinci Dünya Savaşı'nda toplamda 12 milyon insan hayatını kaybetti. Bu sayının birkaç katı insan yaralandı ve sakat kaldı. Savaşı bitiren antlaşmalardaki maddelerin tarihi realitelerden yoksun olması sebebiyle Naziler ve Faşistler gibi uç akımlar kendilerine zemin buldu. Halklar, kin ve nefretle dolarak kutuplaştı. Bu kutuplaşmalar ise İkinci Dünya Savaşı'nın çok yakında geleceğinin habercisi oldular. İnsanlık tarihinde daha fazla devletin katıldığı savaşlar olmuştur fakat bu savaş, ilk topyekun savaş olarak, yani Dünya Savaşı olarak tarihe geçti.

Bibliyografya

- Oral Sander, Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e, 31. Basım, Kasım 2016, İmge Yayınevi.
- Norman Davies, Avrupa Tarihi, 2. Basım, Haziran 2011, İmge Yayınevi, Çevirenler: Mehmet Ali Kılıçbay, Burcu Çığman, Elif Topçugil, Kudret Emiroğlu, Suat Kaya.
- Çağrı Erhan, Siyasi Tarih, 5. Basım, Mart 2015, Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Henry Kissinger, Diplomasi, 15. Basım, Nisan 2016, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Çeviren: İbrahim H. Kurt.
- Wikipedia Ansiklopedisi

Yazar: [Nihat](#)